

Nowa Ustawa o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji

27 czerwca 2017 r. wchodzi w życie ustawa z dnia 21 kwietnia 2017 r. o roszczeniach o naprawienie szkody wyrządzonej przez naruszenie prawa konkurencji ("**Ustawa**"). Stanowi ona implementację tzw. dyrektywy odszkodowawczej.¹

Ustawa ma ułatwiać dochodzenie roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej deliktem prawa konkurencji. W tym celu wprowadza kilka nowych rozwiązań (jak wyjawienie środków dowodowych) lub zmienia dotychczasowe zasady (np. wprowadza domniemanie winy sprawcy naruszenia). Ustawa ustala jednocześnie specyficzne zasady odpowiedzialności za naruszenie prawa konkurencji, ale tylko w reżimie deliktu i tylko roszczeń odszkodowawczych (np. nie dotyczy roszczenia o zaprzestanie). W zakresie nieuregulowanym stosuje się kodeks cywilny ("**k.c.**"). Roszczenia oparte na odpowiedzialności kontraktowej lub z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia będą zatem jak dotąd podlegać k.c. Wiele rozwiązań Ustawy będzie miało zastosowanie do porozumień wertykalnych i nadużyć pozycji dominującej, w przeciwieństwie do Dyrektywy, która skupia się na kartelach. Ustawa stosuje się także do naruszeń Prawa konkurencji o czysto krajowym charakterze (do których Dyrektywa nie ma zastosowania).

---

¹ Dyrektywa 2014/104/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego ("**Dyrektywa**").

Czy Ustawa dotyczy przeszłych praktyk?

Zasadniczo Ustawa stosuje się do roszczeń dotyczących praktyk przyszłych (naruszeń, które nastąpiły po jej wejściu w życie). Zatem wg zasad dotychczasowych będzie oceniana odpowiedzialność za szkodę, która powstała po 27 czerwca 2017 r. ale była wyrządzona praktyką wcześniejszą. Trudności praktyczne będą najpewniej pojawiać się w przypadku praktyk trwających przed i po wejściu w życie Ustawy.

Jednak nowe zasady procedury wprowadzone w rozdziale 3 Ustawy (opisane poniżej w rozdziale "Nowe przepisy proceduralne") będą miały zastosowanie we wszystkich postępowaniach, które zostaną wszczęte począwszy od dnia 27 czerwca 2017 r. Oznacza to, że w tym zakresie Ustawa będzie miała zastosowanie także do naruszeń, które miały miejsce przed jej wejściem w życie. Tylko postępowania wszczęte i niezakończone przed 27 czerwca 2017 r. będą prowadzone wg przepisów dotychczasowych. Ustawa także modyfikuje w pewnym stopniu terminy przedawnienia roszczeń powstałych przed jej obowiązywaniem (o czym więcej niżej w paragrafie "Przedawnienie a naruszenia sprzed 27 czerwca 2017 r.").

Nowe zasady odpowiedzialności odszkodowawczej za delikt prawa konkurencji

Każdy poszkodowany może dochodzić odszkodowania.

Dotyczy to zarówno nabywców i dostawców bezpośrednich, jak i pośrednich sprawcy naruszenia. Czyli, np. odszkodowania może dochodzić nie tylko kontrahent kupujący produkty od dominanta po zawyżonej cenie, ale także klient tego kontrahenta (jeżeli kontrahent dominanta przerzucił na niego nadwyżkę ceny). Ustawa nie wyłącza możliwości dochodzenia roszczeń przez podmioty poszkodowane efektem tzw. parasola cenowego. Np. nabywców dóbr od podmiotów nieuczestniczących w

kartelu ale stosujących zawyżone ceny na skutek dostosowania się do poziomu cen wywołanych kartelem.

Prawo do pełnego odszkodowania i odsetek ustawowych.

Jak poprzednio, poszkodowany może żądać zarówno naprawienia szkody rzeczywistej, jak i zwrotu utraconych korzyści. Dodatkowo sąd obowiązkowo zasądzi odsetki ustawowe, gdy ustali odszkodowanie wg cen innych niż z daty wyrokowania. Odsetki będą należne za okres od dnia, z którego ceny stanowiły podstawę ustalenia odszkodowania do dnia wymagalności i są niezależne od odsetek za opóźnienie.

Odpowiedzialność na zasadzie winy i domniemanie winy.

Pozwany nadal będzie odpowiadał tylko za zawinione naruszenia. Jednak w Ustawie odwrócono ciężar jej dowodu (wg zasad ogólnych odpowiedzialności deliktowej to powód musi dowieść winę sprawcy). Jak wskazuje uzasadnienie Ustawy, pozwany będzie mógł obalić to domniemanie wykazując, że mimo dołożenia "odpowiedniej staranności nie [był] w stanie przewidzieć i uniknąć naruszenia". Orzecznictwo doprecyzuje, jakie sytuacje będą wyłączać winę. Kluczowe jest to, że to domniemany sprawca naruszenia będzie musiał je wykazać.

Domniemanie wyrządzenia szkody przez każdą praktykę antykonkurencyjną. Szacowanie szkody.

To kolejny przykład odwróconego (w stosunku do zasad ogólnych) ciężaru dowodu i jednocześnie rozszerzenia zastosowania rozwiązań Dyrektywy. W przeciwieństwie do Dyrektywy, zasada ta będzie stosować się nie tylko wobec karteli z pierwiastkiem unijnym. Będzie ona także dotyczyć porozumień wertykalnych i nadużycia pozycji dominującej (zarówno o wymiarze krajowym, jak i szerszym). Budzi to pewne zastrzeżenia. Sądy (jak poprzednio) będą mogły oszacować wysokość szkody, w tym stopień przerzucenia nadmiernych obciążeń. Kompetencja ta nabiera jednak większego znaczenia w połączeniu z domniemaniem szkody i winy.

Domniemanie przerzucenia nadmiernych obciążeń na nabywcę pośredniego.

To rozwiązanie ma ułatwić dochodzenie odszkodowań nabywcom pośrednim. Chodzi o nabywców dóbr

pochodzących od sprawcy naruszenia (albo będących ich pochodnymi lub zawierającymi takie dobra). Dotąd pośredni nabywcy musieli wykazać fakt przeniesienia na nich takich obciążeń. Domniemanie to jest wzruszalne i nie może być wykorzystywane przez sprawcę. Pozwany sprawca zatem może je obalić (w tym wykazać, że przerzucenie nastąpiło w mniejszym stopniu), ale sam nie może powołać się na nie w sporze z bezpośrednim nabywcą.

Ograniczenia odpowiedzialności solidarnej - ochrona MiŚ, *leniency* i stron ugód.

Pod pewnymi warunkami (i) mali i średni przedsiębiorcy ("**MiŚ**") oraz (ii) podmioty całkowicie zwolnione z kary za współpracę z organami (*leniency*), odpowiadają tylko wobec swoich nabywców i dostawców (bezpośrednich i pośrednich). (Dyrektywa przewiduje dalej idące ograniczenie odpowiedzialności MiŚ: nie odpowiadają one również wobec swoich dostawców). Ponadto, podmiot zwolniony z kary (i) w rozliczeniach z innymi sprawcami także odpowiada tylko do wysokości szkody wyrządzonej jego nabywcom lub dostawcom (z małymi wyjątkami) i (ii) za szkody wyrządzone poszkodowanym innym niż jego nabywcy lub dostawcy odpowiada tylko, gdy nie mogli oni uzyskać pełnego odszkodowania od pozostałych sprawców. Mimo dużej krytyki, przywileje powyższe nie stosują się do stron porozumień antykonkurencyjnych innych niż kartel. W Polsce także takie podmioty mogą być zwalniane z kar w ramach *leniency*. Ustawa przewiduje również pewne przywileje dla sprawców, którzy ugodzili się z poszkodowanym.

Przedawnienie "nowych" naruszeń.

Omawiane roszczenia będą przedawniać się z upływem 5 lat od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się (albo przy zachowaniu należytej staranności mógł dowiedzieć się) zarówno o szkodzie, jak i osobie odpowiedzialnej za nią. Ten pięcioletni termin nie będzie rozpoczął biegu do czasu zakończenia naruszenia (ale rozpocznie się później, np. jeśli poszkodowany mógł dowiedzieć się o szkodzie i osobie odpowiedzialnej najwcześniej po zakończeniu naruszenia). W każdym przypadku przedawnienie nastąpi najpóźniej po upływie 10 lat od jego zaprzestania. Jak widać szczególnie istotna będzie kwestia ciągłości naruszenia (tj. odpowiedź na takie pytania jak: czy mamy do czynienia z jednym i tym samym naruszeniem, które zmieniało się z upływem czasu, czy też kilkoma naruszeniami, które nastąpiły po sobie? Jak ocenić powtarzające się naruszenia tego samego rodzaju?).

Ustawa nie precyzuje, jak traktować indywidualne zaprzestanie, tj. czy zakończenie praktyki przez jednego ze sprawców wystarczy do uruchamiania biegu przedawnienia wobec niego (to podejście wydaje się właściwe).

Bieg przedawnienia zawiesza wszczęcie postępowania przez organ ochrony konkurencji państw członkowskich UE lub Komisję UE. Skutek ten wywołuje także wszczęcie postępowania wyjaśniającego przez Prezesa UOKiK. Jest to wysoce kontrowersyjne z uwagi na ogólny charakter takiego postępowania. Zawieszenie kończy się po roku od uprawomocnienia się orzeczenia stwierdzającego naruszenie lub innego prawomocnego zakończenia postępowania. Np. zawieszenie skończy się w rok po tym jak decyzja Prezesa UOKiK stanie się ostateczna, w tym na skutek utrzymania lub zmiany wyrokiem sądu apelacyjnego. Sytuacja po uchyleniu decyzji nie jest jasna.

Przedawnienie a naruszenia sprzed 27 czerwca 2017 r.

Powyższe zasady dotyczą praktyk zaistniałych po wejściu w życie Ustawy. Jednak wobec roszczeń powstałych wcześniej i wedle poprzednich przepisów nieprzedawnionych na dzień 27 czerwca 2017 r., zmieni się sposób liczenia (dotychczasowego) terminu trzyletniego. Będzie on liczony już od momentu, w którym poszkodowany przy dołożeniu należytej staranności mógł dowiedzieć się o szkodzie i osobie odpowiedzialnej (nawet gdy takiej wiedzy faktycznie nie posiadał). Wobec tych roszczeń moment ten nie może jednak przypaść wcześniej niż w dniu wejścia w życie Ustawy. Np. trzyletni termin przedawnienia roszczenia dotyczącego kartelu zakończonego w styczniu 2016 r. zacznie biec dopiero od 27 czerwca 2017 r., nawet jeśli powód przy dołożeniu należytej staranności mógł dowiedzieć się o szkodzie i sprawcy wcześniej (np. w maju 2016 r.). Jeśli powód mógł osiąść takie informacje dopiero w maju 2017, trzyletni okres przedawnienia rozpocznie biec dopiero od tej daty.

Nowe przepisy proceduralne

Ustawa wprowadza kilka specyficznych zasad postępowania. W zakresie nieuregulowanym Ustawą stosuje się przepisy ogólne (kodeksu postępowania cywilnego).

Wyjawienie środków dowodowych.

Najważniejszą zmianą w tym zakresie jest wprowadzenie szerokiego prawa do żądania wyjawienia środka dowodowego. Zarówno poszkodowany (najwcześniej z pozwem i pod warunkiem uprawdopodobnienia roszczeń), jak i sprawca naruszenia (w trakcie postępowania), będą mogli wnioskować do sądu o nakazanie wyjawienia środka dowodowego. Może to dotyczyć środka będącego w dyspozycji drugiej strony, osoby trzeciej albo organu ochrony konkurencji (w tym Prezesa UOKiK), np. korespondencji (e-mail), umów, notatek wewnętrznych, nagrań z telekonferencji. Dowody uzyskane w ten sposób będą mogły być wykorzystane tylko na potrzeby postępowania odszkodowawczego. Za naruszenie tego ograniczenia i inne nadużycia grożą sankcje grzywny do 20 tys. zł i obowiązek pominięcia dowodu przez sąd. Na postanowienie o wyjawieniu służy zażalenie, które po uprawomocnieniu będzie tytułem egzekucyjnym. Przed jego wydaniem sąd umożliwi stronie zobowiązanej do wyjawienia zajęcie stanowiska. Udaremnianie albo uchylanie się od wyjawienia dowodu może (ale nie musi) wiązać się z sankcją uznania za udowodnione okoliczności, których środek miał dotyczyć. Można jednak prowadzić przeciwdowód na taką okoliczność.

Każdy wniosek o wyjawienie będzie musiał być proporcjonalny. Szczególnej ochronie będą jednak podlegały dowody znajdujące się w aktach organów ochrony konkurencji. Będzie można ich żądać tylko, gdy uzyskanie ich od innych będzie co najmniej bardzo trudne i wyjawienie nie zaszkodzi skuteczności postępowania. Oświadczenia *leniency* (ale nie wertykalnego), ani propozycje ugodowe nigdy nie będą podlegały wyjawieniu (ani nie będą mogły być dowodem). Nie dotyczy to jednak załączników do takich oświadczeń. Tylko po zakończeniu postępowania przed organem ochrony konkurencji będzie można żądać wyjawienia korespondencji z i od tego organu (dokładniej informacji przygotowanych specjalnie na potrzeby postępowania albo przez organ w ramach postępowania) oraz wycofanych propozycji ugodowych. Przed tym momentem nie będą one mogły być dopuszczone jako dowód nawet na wniosek osoby, która uzyskała je dzięki bezpośredniemu dostępowi do akt (np. sprawy naruszenia jako strony).

Środek zawierający chronioną tajemnicę (np. tajemnicę przedsiębiorstwa) także będzie mógł być wyjawiony, choć może to przesądzić o nieproporcjonalności takiego wniosku. W razie wyjawienia, Sąd będzie mógł ograniczyć wgląd do takiego środka innym stronom lub określić szczegółowe

zasady zapoznawania się z nim i korzystania z niego (np. ograniczyć lub wyłączyć jego kopiowanie lub utrwalanie). Ustawa nie zawiera nowych i nie zmienia dotychczasowych zasad ochrony poufności kontaktów z prawnikiem.

Moc dowodowa decyzji stwierdzających praktykę.

Sądy będą związane ustaleniami prawomocnych decyzji Prezesa UOKiK oraz prawomocnych wyroków sądowych wydanych na skutek odwołań od tych decyzji. Nie określono jednak zakresu tego związania. W motywach Dyrektywy wskazano, że związanie obejmuje rozstrzygnięcie, co do charakteru naruszenia i jego zakresu (przedmiotowego, podmiotowego, terytorialnego i czasowego). Stąd skutku związania nie można przypisywać rozstrzygnięciom odnoszącym się do związku przyczynowego, czy szkody. Prawomocne decyzje i orzeczenia sądów oraz organów ochrony konkurencji innych państw członkowskich UE, jak dotąd będą mogły stanowić dowód na zasadach ogólnych (domniemania faktyczne oraz jako zagraniczne dokumenty urzędowe).

Inne rozwiązania proceduralne.

Sprawy będą podlegać w I instancji sądom okręgowym. Kolejny powód będzie mógł wnieść sprawę przed sąd okręgowy, w którym sprawa toczy się już z powództwa innego poszkodowanego. Ustawa przewiduje również ułatwienia w celu łączenia w I instancji spraw do wspólnego rozpoznania. Przepisy mają zapobiegać niespójnym wyrokom, np. zasądzeniu odszkodowań jednocześnie nabywcom pośrednim i bezpośrednim przewyższających w sumie szkodę. Organizacje pozarządowe, za pisemną zgodą powoda, będą mogły wnosić powództwa na rzecz poszkodowanych (konsumentów i przedsiębiorców) albo przystępować do toczącego się postępowania. Sądy będą mogły zwracać się do Prezesa UOKiK lub innego organu ochrony konkurencji o pomoc w szacowaniu szkody (wniosek nie będzie wiązał organu), a także korzystać z wytycznych Komisji Europejskiej w sprawie ustalania wysokości szkody i nadmiernych obciążeń.

Ocena

Ustawa zawiera kilka kontrowersyjnych rozwiązań, jednak na pewno zachęci do dochodzenia omawianych roszczeń. W tym względzie szczególnie istotne jest zapewnienie szerokiego prawa do żądania wyjawienia potencjalnych dowodów. Będzie można z niego korzystać także w

odniesieniu do praktyk zakończonych przed 27 czerwca 2017 r., jeśli pozew zostanie złożony najwcześniej w tej dacie. Niemniej ważnymi rozwiązaniami są nowe domniemania i zmiany w zakresie przedawnienia. Te ostatnie przepisy co do zasady będą dotyczyć praktyk "nowych". Trudności praktyczne będą następczo dotyczyły przypadki praktyk trwających przed i po wejściu w życie Ustawy.

Warszawa, 26 czerwca 2017 r.

Kontakty

Bartosz Krużewski
Partner

T: +48 22 627 11 77
E: Bartosz.kruzewski@cliffordchance.com

Iwona Terlecka
Counsel

T: +48 22 627 11 77
E: Iwona.terlecka@cliffordchance.com

dr Patrycja Szot
Senior Associate

T: +48 22 627 11 77
E: Patrycja.szot@cliffordchance.com

dr Bartosz Targański
Senior Associate

T: +48 22 627 11 77
E: Bartosz.targanski@cliffordchance.com

Niniejsza publikacja nie omawia wszystkich aspektów przedstawianych zagadnień i nie stanowi porady prawnej ani porady innego rodzaju.

www.cliffordchance.com

Norway House, ul. Lwowska 19, 00-660 Warsaw, Poland
© Clifford Chance 2017

Clifford Chance, Janicka, Krużewski, Namiotkiewicz i wspólnicy
spółka komandytowa

Abu Dhabi • Amsterdam • Bangkok • Barcelona • Beijing • Brussels • Bucharest • Casablanca • Dubai • Düsseldorf • Frankfurt • Hong Kong • Istanbul • Jakarta* • London • Luxembourg • Madrid • Milan • Moscow • Munich • New York • Paris • Perth • Prague • Rome • São Paulo • Seoul • Shanghai • Singapore • Sydney • Tokyo • Warsaw • Washington, D.C.

*Linda Widyati & Partners in association with Clifford Chance.

Clifford Chance has a best friends relationship with Redcliffe Partners in Ukraine.

Clifford Chance has a co-operation agreement with Abuhimed Alsheikh Alhagbani Law Firm in Riyadh.